O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY KONTENTDAN FOYDALANISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

Rahmatova Feruza Qudrat qizi

Namangan davlat pedagogika instituti, o‘qituvchi.

Annotatsiya.

Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirishda milliy kontentdan foydalanishning ilmiy-nazariy va metodik asoslari sharhiy-tahliliy yondashuv asosida o‘rganilgan. Milliy pedagogik meros, xalq og‘zaki ijodi, ustoz-shogird an’analari, milliy qadriyatlar va mahalliy madaniy tajribaning pedagogik ta’limdagi didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Qiyosiy-konseptual tahlil yordamida pedagogik mahorat nazariyasi va culturally relevant pedagogy, culturally responsive teaching hamda funds of knowledge konsepsiyalari qiyoslanadi. Milliy kontentning qadriyaviy-motivatsion, kognitiv-metodik, kommunikativ, amaliy-faoliyatli va refleksiv-baholovchi komponentlar bilan nazariy aloqadorligi asoslanadi. Qadriyaviy-mazmuniy, didaktik-integrativ va amaliy-refleksiv yo‘nalishlarni qamrab olgan konseptual mexanizm hamda “Pedagogik mahorat” fani uchun metodik topshiriqlar tavsiya qilinadi.

Kalit so‘zlar: milliy kontent, pedagogik mahorat, bo‘lajak o‘qituvchi, milliy pedagogik meros, xalq pedagogikasi, pedagogik kompetentlik, qiyosiy-konseptual tahlil, didaktik integratsiya, pedagogik refleksiya.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО КОНТЕНТА В РАЗВИТИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Рахматова Феруза Кудрат кизи

Наманганский государственный педагогический институт, преподаватель.

Аннотация.

В данной статье на основе обзорно-аналитического подхода исследуются научно-теоретические и методические основы использования национального контента в развитии педагогического мастерства будущих учителей. Анализируются дидактические возможности национального педагогического наследия, устного народного творчества, традиций наставничества «устоз-шогирд» (учитель — ученик), национальных ценностей и местного культурного опыта в педагогическом образовании. Посредством сравнительно-концептуального анализа сопоставляются теория педагогического мастерства и концепции culturally relevant pedagogy (культурно релевантная педагогика), culturally responsive teaching (культурно ориентированное преподавание) и funds of knowledge (фонды знаний). Обосновывается теоретическая взаимосвязь национального контента с ценностно-мотивационным, когнитивно-методическим, коммуникативным, практико-деятельностным и рефлексивно-оценочным компонентами. Предлагаются концептуальный механизм, охватывающий ценностно-содержательное, дидактико-интегративное и практико-рефлексивное направления, а также методические задания для дисциплины «Педагогическое мастерство».

Ключевые слова: национальный контент, педагогическое мастерство, будущий учитель, национальное педагогическое наследие, народная педагогика, педагогическая компетентность, сравнительно-концептуальный анализ, дидактическая интеграция, педагогическая рефлексия.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF USING NATIONAL CONTENT IN DEVELOPING THE PEDAGOGICAL MASTERY OF FUTURE TEACHERS

Rahmatova Feruza Qudrat qizi

Namangan State Pedagogical Institute, Teacher.

Abstract.

This article examines the scientific, theoretical, and methodological foundations of using national content to develop the pedagogical mastery of future teachers through a review-based analytical approach. It analyzes the didactic potential of national pedagogical heritage, oral folklore, the ustoz-shogird (master–apprentice) tradition, national values, and local cultural experiences in teacher education. Through comparative conceptual analysis, the theory of pedagogical mastery is compared with the concepts of culturally relevant pedagogy, culturally responsive teaching, and funds of knowledge. The theoretical relationship between national content and the value-motivational, cognitive-methodological, communicative, practical-activity, and reflective-evaluative components is substantiated. A conceptual mechanism encompassing value-content, didactic-integrative, and practical-reflective dimensions, along with methodological tasks for the course "Pedagogical Mastery," is proposed.

Keywords: national content, pedagogical mastery, future teacher, national pedagogical heritage, folk pedagogy, pedagogical competence, comparative conceptual analysis, didactic integration, pedagogical reflection.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida boʻlajak oʻqituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash mazmuni pedagogik bilim va malakalarni egallash bilan cheklanmay, milliy-madaniy qadriyatlarni anglash, ularni pedagogik jarayonga moslashtirish va zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uygʻunlashtirish kompetentligini rivojlantirishni ham talab etmoqda. Globallashuv va ta'lim mazmunining xalqaro integratsiyalashuvi sharoitida milliy pedagogik tajribaning didaktik imkoniyatlarini qayta baholash dolzarb ilmiy-metodik vazifadir. Ayniqsa, oliy pedagogik ta'limda milliy kontentdan foydalanishning mazmuniy tarkibi, pedagogik vazifalari va qoʻllanish mexanizmlarini aniqlashtirish muhimdir.

Pedagogik mahorat oʻqituvchining kasbiy bilimlari, pedagogik texnikasi, kommunikativ qobiliyatlari, metodik tayyorgarligi va pedagogik tafakkurini birlashtiruvchi integrativ sifat sifatida namoyon boʻladi. Uning rivojlanishi zamonaviy pedagogika nazariyalari bilan bir qatorda muayyan jamiyatning tarixiy-madaniy tajribasi va tarbiya an'analari bilan ham aloqador. Milliy kontent shu nuqtayi nazardan boʻlajak oʻqituvchining kasbiy pozitsiyasi, pedagogik muloqot madaniyati va refleksiv faoliyatini boyitishga xizmat qilishi mumkin boʻlgan didaktik resursdir.

Milliy kontent xalqning tarixiy tajribasi, ma'naviy merosi, urf-odatlari, xalq ogʻzaki ijodi, mutafakkirlarning ta'lim-tarbiyaga oid qarashlari hamda mahalliy madaniy bilimlarni qamrab oluvchi oʻquv mazmuni sifatida talqin etilishi mumkin. Biroq bunday kontentni shunchaki madaniy ma'lumotlar yigʻindisiga tenglashtirish uning pedagogik imkoniyatlarini cheklaydi. U aniq didaktik maqsadga yoʻnaltirilgan, ta'lim oluvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirilgan, pedagogik vaziyatga bogʻlangan holda metodik resursga aylanadi.

Oʻzbek xalq pedagogikasidagi ustoz-shogird an'analari, tarbiyaviy pand-nasihatlar, maqollar, ma'rifatparvarlik va oʻqituvchi mas'uliyatiga doir qarashlar kasbiy tayyorgarlik uchun muhim manbadir. Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Yusuf Xos Hojib va Abdulla Avloniy merosini zamonaviy ta'lim kontekstida tahlil qilish mumkin. Bunda tarixiy qarashlarni bevosita hozirgi amaliyotga koʻchirish emas, ularning pedagogik mazmunini ilmiy asoslangan holda qayta talqin qilish talab qilinadi.

"Pedagogik mahorat" fanida pedagogik odob, pedagogik takt, nutq madaniyati, muloqot, tarbiyaviy ta'sir va kasbiy refleksiya kabi mavzularni milliy-madaniy manbalar asosida muhokama qilish imkoniyatlari mavjud. Masalan, tarixiy va badiiy matnlardan oʻqituvchi–oʻquvchi munosabatini tahlil qilishda, maqollardan pedagogik nutq vaziyatlarini muhokama etishda, mahalliy tajribadan esa pedagogik keyslar tuzishda foydalanish mumkin.

Maqolaning maqsadi boʻlajak oʻqituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirishda milliy kontentdan foydalanishga oid ilmiy-nazariy qarashlarni sharhlash, didaktik imkoniyatlarni tizimlashtirish hamda "Pedagogik mahorat" fanida milliy kontentni qoʻllashning ilmiy-metodik asoslarini aniqlashtirishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Milliy pedagogik meros, oʻqituvchining kasbiy bilimlari va madaniy jihatdan moslashtirilgan ta'lim nazariyalari milliy kontentdan foydalanish muammosini turli tomonlardan yoritadi. Ushbu manbalarni qiyoslash milliy-madaniy materialning qanday qilib pedagogik vazifaga aylantirilishini tushuntirish imkonini beradi.

Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida tarbiya, insoniy fazilatlar, ilm-ma'rifat va ijtimoiy mas'uliyat masalalari oʻzaro bogʻliq holda talqin qilingan [1]. Bu meros pedagogik odob, oʻqituvchining shaxsiy namunasi va kasbiy axloqini muhokama qilish uchun qadriyaviy asos boʻla oladi. Ammo tarixiy-axloqiy qarashni zamonaviy metodikaning tayyor modeli deb baholash toʻgʻri emas; uni zamonaviy pedagogik talablar bilan qiyoslab, tanqidiy qayta talqin qilish zarur.

G. Qosimova va M. Xoliyorova Avloniy asaridagi ta'limiy-axloqiy masalalarni va ularning hozirgi tarbiya jarayoni uchun ahamiyatini sharhlaydilar [2]. Ushbu ish milliy pedagogik merosning qadriyaviy jihatlarini yoritadi; milliy materiallarni boʻlajak oʻqituvchilar uchun vaziyatli topshiriqlar va baholash mezonlariga aylantirish esa alohida ilmiy-metodik masala boʻlib qoladi.

Lee S. Shulmanning pedagogical content knowledge konsepsiyasida oʻqituvchining kasbiy bilimi fan mazmuni bilan uni tushunarli va samarali oʻqitish usullari oʻrtasidagi bogʻliqlikda koʻriladi [3]. Milliy kontentga tatbiqan bundan quyidagi metodik xulosa kelib chiqadi: tarixiy yoki folklor materialini bilishning oʻzi yetarli emas; uni mavzu, oʻquv maqsadi va ta'lim oluvchining ehtiyojiga mos usulda qoʻllash ham lozim. Bu talqin Shulmanning milliy kontent haqida bevosita bildirilgan da'vosi emas, balki konsepsiyadan chiqarilgan nazariy natijadir.

M. Cochran-Smith va S. L. Lytle oʻqituvchining bilimi va amaliyoti oʻrtasidagi munosabatlarni knowledge-for-practice, knowledge-in-practice va knowledge-of-practice qarashlari orqali tahlil qiladilar [4]. Mazkur nazariy asosdan kelib chiqib, milliy kontentni dastlab tushunish, soʻng pedagogik vaziyatda qoʻllash va oxirida refleksiv baholash oʻrtasida mazmunli bogʻlanish tashkil etilishi mumkin.

Gloria Ladson-Billings culturally relevant pedagogy nazariyasida akademik muvaffaqiyat, madaniy kompetentlik va tanqidiy ongni oʻzaro bogʻliq maqsadlar sifatida yoritadi [5]. Bu qarash madaniy materiallarni darsga faqat bezak sifatida kiritish emas, balki oʻquvchilar tajribasi va fikrlash faoliyati bilan bogʻlash zarurligini koʻrsatadi. Biroq konsepsiya AQShning oʻziga xos ijtimoiy-ta'limiy sharoitida ishlab chiqilgan va uni boshqa kontekstga aynan koʻchirish metodologik jihatdan asosli boʻlmaydi.

Geneva Gayning culturally responsive teaching yondashuvi oʻquvchilarning madaniy bilim va tajribasini oʻqitish strategiyalariga integratsiyalashga qaratilgan [6]. Oʻqituvchi tayyorlash nuqtayi nazaridan ushbu konsepsiya pedagogik muloqot, misol tanlash, didaktik vazifalarni moslashtirish va hamkorlikni tashkil etishda madaniy sezgirlikka e'tibor qaratishga yordam beradi.

Luis C. Moll, Cathy Amanti, Deborah Neff va Norma González tomonidan tavsiflangan funds of knowledge yondashuvi oilalar va hamjamiyatlarda shakllangan amaliy bilimlarni oʻquv jarayoniga bogʻlash imkoniyatini koʻrsatadi [7]. Demak, milliy kontentni faqat mumtoz asarlar yoki folklor bilan cheklamasdan, mahalliy hunarmandchilik, oilaviy mehnat madaniyati va hududiy ijtimoiy tajribalarni ham metodik jihatdan oʻrganish mumkin.

Django Paris culturally sustaining pedagogy yondashuvida ta'limning madaniy va til tajribasini qoʻllab-quvvatlashi, uning davomiyligiga xizmat qilishi zarurligini ilgari suradi [8]. Ushbu qarash milliy kontentning madaniy xilma-xillik va oʻquvchi shaxsini hurmat qilish talablari bilan uygʻun qoʻllanilishi kerakligini koʻrsatadi. Madaniy an'analarni oʻzgarmas mezon sifatida taqdim etish oʻrniga, ularni tanqidiy va kontekstual baholash asosliroqdir.

Manbalar qiyosi natijasida milliy meros qadriyaviy mazmunni, Shulman yondashuvi didaktik moslashtirishni, Cochran-Smith va Lytle kasbiy refleksiyani, Ladson-Billings va Gay madaniy tajribaning oʻqitishdagi rolini, Moll va hammualliflar mahalliy bilimlarning resursligini, Paris esa madaniy davomiylikni tushuntirishga yordam berishi aniqlandi. Shunga qaramay, ushbu manbalarning hech biri Oʻzbekiston oliy pedagogik ta'limida muayyan milliy kontentli mashgʻulotning samaradorligini bevosita isbotlamaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-sharhiy xarakterga ega boʻlib, unda asosiy metod sifatida qiyosiy-konseptual tahlil tanlandi. Ushbu metod turli nazariyalarning asosiy tushunchalarini aniqlash, umumiy va farqli jihatlarini qiyoslash, ilmiy qarashlarni yagona tahliliy mezonlar asosida tizimlashtirishga imkon beradi. Manbalar bazasini Abdulla Avloniy merosi [1], unga oid zamonaviy tadqiqot [2], pedagogik mazmuniy bilimlar [3], kasbiy bilim va amaliyot aloqasi [4], culturally relevant pedagogy [5], culturally responsive teaching [6], funds of knowledge [7] va culturally sustaining pedagogy [8]ga oid asarlar tashkil etdi.

Qiyosiy-konseptual tahlil toʻrtta mezon boʻyicha amalga oshirildi: milliy kontentning mazmuniy manbalari; pedagogik mahoratning kasbiy komponentlari; madaniy materiallarni oʻquv jarayoniga integratsiyalash usullari; boʻlajak oʻqituvchilarni amaliy faoliyatga tayyorlashga doir metodik imkoniyatlar. Mazkur mezonlar turli madaniy va tarixiy sharoitlarda shakllangan konsepsiyalarni bir-biriga asossiz tenglashtirmasdan qiyoslash imkonini berdi.

Tahlil uch mantiqiy bosqichda olib borildi. Dastlab manbalardan milliy kontent, pedagogik mahorat, pedagogik mazmuniy bilim, madaniy kompetentlik va refleksiya bilan bogʻliq konseptlar ajratildi. Keyin ular oʻrtasidagi mazmuniy va funksional aloqalar qiyoslandi. Yakunda milliy kontentdan foydalanishning qadriyaviy-mazmuniy, didaktik-integrativ va amaliy-refleksiv yoʻnalishlari sintez qilindi. Ushbu tasnif oʻrganilgan mualliflardan birining tayyor modeli emas, balki maqola doirasidagi nazariy umumlashtirishdir.

"Pedagogik mahorat" fani tahlilning amaliy-metodik konteksti sifatida belgilandi. Pedagogik odob, pedagogik takt, nutq madaniyati, muloqot, darsni loyihalash va refleksiya mavzulari boʻyicha milliy kontentli namunaviy topshiriqlar ishlab chiqish imkoniyatlari koʻrib chiqildi. Tadqiqotda respondentlar soʻrovi, pedagogik tajriba-sinov yoki statistik samaradorlik hisob-kitobi oʻtkazilmadi; natijalar konseptual va tavsiyaviy xususiyatga ega.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Qiyosiy-konseptual tahlil milliy kontentning pedagogik imkoniyatini uning oʻquv dasturida mavjudligigina emas, balki qanday metodik vazifaga yoʻnaltirilishi belgilashini koʻrsatdi. Milliy qadriyatni faqat yod olish yoki tarixiy dalilni qayta bayon etish boʻlajak oʻqituvchining pedagogik mahoratini rivojlantirish uchun yetarli metodik shart emas. Mazkur mazmunni pedagogik vaziyatni anglash, qaror ishlab chiqish, oʻquvchini tushunish va faoliyatni baholash bilan bogʻlash lozim.

Milliy pedagogik meros oʻqituvchi shaxsining kasbiy-axloqiy pozitsiyasini muhokama qilishda mazmuniy asos

bo‘lishi mumkin. Xususan, Avloniy qarashlarini [1] pedagogik odob va takt mavzulari bilan bog‘lab, talabaga o‘quvchi xatosiga munosabat bildirishning bir nechta usulini qiyoslash topshirilishi mumkin. Bunda tanlangan yechim faqat an’anaga mosligi bilan emas, balki o‘quvchining sha’ni, psixologik xavfsizligi va individual ehtiyojlarini hisobga olishi bilan ham asoslanadi.

Shulman konsepsiyasiga [3] muvofiq, xalq maqoli, hikmatli so‘z yoki tarixiy lavhani didaktik vazifaga moslashtirish o‘qituvchidan alohida kasbiy qaror talab qiladi. Masalan, “Yetti o‘lchab, bir kes” maqoli asosida pedagogik qarorning mumkin bo‘lgan oqibatlarini oldindan baholash vaziyatini yaratish mumkin. Bu maqolni shunchaki bezak sifatida berishdan mazmunan farq qiladi.

Ladson-Billings [5] va Gay [6] yondashuvlari milliy kontentni o‘quvchilarning madaniy tajribasi va tanqidiy fikrlashi bilan bog‘lash zarurligini ko‘rsatadi. “Pedagogik muloqot” mavzusida salomlashish, hurmat va jamoaviy maslahatlashuv an’analarini tahlil qilish mumkin; shu bilan birga, ularning shaxsiy chegaralar, tenglik va turli madaniy tajribalarni hurmat qilish me’yorlariga muvofiqligi muhokama etiladi. Moll va hammualliflarning nazariyasi [7] esa oilaviy-mehnat tajribasini fanlararo ta’limiy topshiriqqa aylantirish imkoniyatini asoslaydi. Paris [8] qarashlari bunday foydalanish madaniy xilma-xillikka ochiq bo‘lishi lozimligini eslatadi.

Tahlil asosida milliy kontentning pedagogik mahorat komponentlari bilan nazariy aloqadorligi beshta yo‘nalishda tizimlashtirildi.

1-jadval. Milliy kontentning pedagogik mahorat komponentlari bilan metodik aloqadorligi

Komponent	Milliy kontent manbalari	Kasbiy ko‘nikmalar
Qadriyaviy-motivatsion	Mutafakkirlar merosi; ustoz-shogird an’analari	Kasbiy mas’uliyat; pedagogik odob
Kognitiv-metodik	Xalq pedagogikasi; maqollar; tarixiy qarashlar	Didaktik moslashtirish; metod tanlash
Kommunikativ	Nutq odobi; muloqot an’analari	Pedagogik takt; nutq madaniyati
Amaliy-faoliyatli	Tarbiyaviy vaziyatlar; mahalliy tajriba	Dars loyihalash; pedagogik qaror qabul qilish
Refleksiv-baholovchi	Milliy va zamonaviy pedagogik qarashlar	Qarorni asoslash; kasbiy faoliyatni tahlil qilish

Manba: [1], [3]–[8] qarashlari asosida muallif tomonidan tuzilgan nazariy tasnif.

Ushbu tasnif milliy kontentli mashg‘ulotlarning samaradorligi tajribada isbotlanganini anglatmaydi; u metodik loyihalash va kelgusidagi diagnostika uchun konseptual asosdir. O‘qituvchi milliy materialni tanlashdan avval ushbu material orqali qaysi kasbiy ko‘nikmaning rivojlanishi kutilishini belgilashi zarur.

“Pedagogik mahorat” fanida milliy kontentdan foydalanishning nazariy jihatdan maqsadga muvofiq imkoniyatlari quyidagi namunaviy topshiriqlarda ifodalanadi.

2-jadval. “Pedagogik mahorat” fanida milliy kontent asosidagi namunaviy topshiriqlar

Fan mavzusi	Kontent namunasi	Metodik topshiriq	Kutiladigan natija
Pedagogik odob	Avloniy qarashlari	Tarixiy va zamonaviy odob talablarini qiyoslash	Munosabatni axloqiy asoslash
Nutq madaniyati	Maqol va hikmatlar	Vaziyatga mos nutq variantini tanlash	Nutqning aniqligini baholash
Pedagogik takt	Ustoz-shogird an’analari	Ziddiyatli keysni tahlil qilish	Muqobil qaror ishlab chiqish
Pedagogik muloqot	Milliy muomala an’analari	Rolli muloqotni modellashtirish	Strategiyani asoslash
Dars loyihalash	Mahalliy hayotiy tajriba	Milliy kontentli mikrodars tuzish	Materialni maqsadga moslashtirish
Kasbiy refleksiya	Tarixiy va hozirgi qarashlar	Qarorni yozma tahlil qilish	O‘z faoliyatini tanqidiy baholash

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan metodik takliflar; empirik sinov natijasi emas.

Tavsiya etilayotgan konseptual mexanizm milliy kontent manbalarini aniqlashdan boshlab, uni didaktik topshiriqqa aylantirish va refleksiv baholashgacha bo‘lgan mantiqiy izchillikni ifodalaydi. Birinchi bosqichda materialning qadriyaviy-mazmuniy ahamiyati va pedagogik mosligi aniqlanadi. Ikkinchi bosqichda u o‘quv maqsadi, mavzu, metod va vaziyatga moslashtiriladi. Uchinchi bosqichda talaba material bilan bog‘liq pedagogik qarorni ishlab chiqadi, muqobil variantlarni qiyoslaydi va refleksiv xulosa chiqaradi.

1-rasm. Milliy kontentdan foydalanishning konseptual mexanizmi

MILLIY KONTENT MANBALARI: meros, folklor, mahalliy tajriba

↓

1. QADRIYAVIY-MAZMUNIY: tanlash va pedagogik ahamiyatni aniqlash

↓

2. DIDAKTIK-INTEGRATIV: maqsadga moslash, keys va mikrodarsga aylantirish

↓

3. AMALIY-REFLEKSIV: qaror, tahlil va refleksiv baholash

↓

KUTILADIGAN NATIJA: milliy kontent bilan ishlashga oid kasbiy-metodik tayyorgarlik

Qiyosiy tahlil asosida quyidagi nazariy natijalar umumlashtirildi: milliy kontent o‘quv maqsadlariga moslashtiriladigan didaktik resurs sifatida izohlandi; uning pedagogik mahoratning beshta komponenti bilan nazariy aloqalari tizimlashtirildi; uch bosqichli konseptual mexanizm taklif etildi; “Pedagogik mahorat” fani uchun namunaviy topshiriqlar tavsiya qilindi; milliy meros va xalqaro yondashuvlarning bir-birini to‘ldiruvchi, ammo bir xil bo‘lmagan jihatlari ajratildi.

Mazkur umumlashmalarning amaliy samaradorligi mustaqil empirik tekshiruvni talab qiladi. Milliy kontentga asoslangan mashg‘ulotlarning pedagogik muloqot, didaktik loyihalash va refleksiyaga ta’sirini aniqlash uchun ishonchli diagnostik ko‘rsatkichlar, taqqoslanadigan guruhlar va o‘quv natijalarini tizimli baholash zarur. Xalqaro konsepsiyalarni ham mahalliy sharoitga tanqidiy moslashtirish lozim. Shunday qilib, milliy kontentni kasbiy tayyorgarlikka kiritishda mazmun, metod, faoliyat va refleksiya o‘rtasidagi funksional muvofiqlik asosiy talab sifatida ajratildi.

XULOSA

Bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirishda milliy kontentdan foydalanishga oid manbalarning qiyosiy-konseptual tahlili ushbu masalani milliy merosni o‘quv jarayoniga oddiy kiritish sifatida emas, balki mazmunni pedagogik vazifaga aylantirish muammosi sifatida tushunish zarurligini ko‘rsatdi. Olingan nazariy umumlashmalar asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, milliy kontentning pedagogik imkoniyatlari uning madaniy yoki tarixiy qimmati bilangina belgilanmaydi. Mazkur materialni o‘quv maqsadi, fan mavzusi, ta’lim oluvchilarning ehtiyojlari va pedagogik vaziyatga mos ravishda tanlash hamda qayta ishlash talab etiladi.

Ikkinchidan, milliy pedagogik meros va xalqaro pedagogik konsepsiyalar bir-birini to‘ldiruvchi tushuntirish imkoniyatlariga ega. Pedagogik mazmuniy bilim, culturally relevant pedagogy, culturally responsive teaching va funds of knowledge yondashuvlari milliy-madaniy mazmunni kasbiy-metodik faoliyat bilan bog‘lash uchun nazariy asos bo‘lishi mumkin; ularni mahalliy sharoitga aynan ko‘chirish esa asosli emas.

Uchinchidan, milliy kontentning kasbiy tayyorgarlikdagi o‘rni qadriyaviy-motivatsion, kognitiv-metodik, kommunikativ, amaliy-faoliyatli va refleksiv-baholovchi komponentlar orqali konseptual izohlandi. Ushbu tasnif kelgusida topshiriq va baholash mezonlarini ishlab chiqishga asos bo‘lishi mumkin.

To‘rtinchidan, qadriyaviy-mazmuniy, didaktik-integrativ va amaliy-refleksiv yo‘nalishlardan iborat mexanizm taklif qilindi. U milliy materialni tanlash, o‘quv vazifasiga moslashtirish, amaliy faoliyatda qo‘llash va pedagogik qarorni tahlil qilish bosqichlarining izchilligini ifodalaydi.

Beshinchidan, “Pedagogik mahorat” fanida milliy kontent asosida pedagogik keys, mikrodars, rolli muloqot va refleksiv topshiriqlardan foydalanishning metodik imkoniyatlari ko‘rsatildi. Bunda tarixiy merosga tanqidiy munosabat, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, madaniy xilma-xillik va pedagogik etika talablari saqlanishi lozim.

Mazkur nazariy natijalar tavsiyaviy xususiyatga ega. Taklif etilgan konseptual mexanizmning amaliy samaradorligini aniqlash uchun kelgusida diagnostik mezonlar asosida pedagogik tajriba-sinov tadqiqotlarini o‘tkazish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – 1913. – URL: https://asarlar.uz/kitob/turkiy-guliston-yoxud-axloq.

2. Qosimova G., Xoliyorova M. Abdulla Avloniyning “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida ta’limiy-axloqiy masalalar // Modern Education and Development. – 2025. – № 26, 3-qism. – B. 262–266. – URL: https://inlibrary.uz/index.php/mead/article/view/117980.

3. Shulman L. S. Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform // Harvard Educational Review. – 1987. – Vol. 57, № 1. – P. 1–23. – DOI: 10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411. – URL: https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411.

4. Cochran-Smith M., Lytle S. L. Relationships of Knowledge and Practice: Teacher Learning in Communities // Review of Research in Education. – 1999. – Vol. 24. – P. 249–305. – DOI: 10.3102/0091732X024001249. – URL: https://doi.org/10.3102/0091732X024001249.

5. Ladson-Billings G. Toward a Theory of Culturally Relevant Pedagogy // American Educational Research Journal. – 1995. – Vol. 32, № 3. – P. 465–491. – DOI: 10.3102/00028312032003465. – URL: https://doi.org/10.3102/00028312032003465.

6. Gay G. Preparing for Culturally Responsive Teaching // Journal of Teacher Education. – 2002. – Vol. 53, № 2. – P. 106–116. – DOI: 10.1177/0022487102053002003. – URL: https://doi.org/10.1177/0022487102053002003.

7. Moll L. C., Amanti C., Neff D., González N. Funds of Knowledge for Teaching: Using a Qualitative Approach to Connect Homes and Classrooms // Theory Into Practice. – 1992. – Vol. 31, № 2. – P. 132–141. – DOI: 10.1080/00405849209543534. – URL: https://doi.org/10.1080/00405849209543534.

8. Paris D. Culturally Sustaining Pedagogy: A Needed Change in Stance, Terminology, and Practice // Educational Researcher. – 2012. – Vol. 41, № 3. – P. 93–97. – DOI: 10.3102/0013189X12441244. – URL: https://doi.org/10.3102/0013189X12441244.